

POMILOVANJE – UPOREDNOPRAVNI OSVRT

Apstrakt

Pomilovanje je institut koji u modernoj pravnoj državi zadržava izvesne arhaične odlike i poseduje niz specifičnosti kao proizvod svoje duge evolucije. Te osobenosti se u pravima država širom sveta javljaju kako u pogledu pravne prirode pomilovanja, tako i mehanizama njegove realizacije. U ovom radu je analizirano nekoliko pravnih sistema zapadne pravne tradicije, koji predstavljaju svojevrsne modele regulative instituta pomilovanja. Iako gotovo svaka država danas poznaje određene specifičnosti u domenu ovog instituta, modeli Srbije, Nemačke, SAD, Krunskih zemalja Komonvelta (Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, Australije i Novog Zelanda), Švajcarske i Rusije su svi po nekoliko kriterijuma izraženo različiti. Njihovim korišćenjem kao osnove za upoređivanje se mogu objašnjavati i regulative drugih zemalja u domenu instituta pomilovanja u zemljama zapadne pravne tradicije, ali i šire. Takođe, sagledavanjem niza specifičnosti navedenih modela stiče se jasnija slika o institutu pomilovanja uopšte. Akcenat analize u radu je prevashodno stavljen na ključne tačke pomilovanja posmatrano iz ustavnopravnog, a u određenoj meri i iz krivičnog pravnog ugla.

Ključne reči: pomilovanje, abolicija, uporednopravna analiza, ustavno pravo, krivično pravo

1. Uvod

Pomilovanje predstavlja složen i specifičan ustavnopravni i krivičnopravni institut. Te svoje posebnosti on prevashodno duguje dugoj istoriji svog postojanja (čiji početak u nekoj formi datira još od vremena na-

---

* Istraživač – saradnik Instituta za uporedno pravo, e-mail: m.djordjevic@iup.rs.

stanka prvih civilizacija¹), te njegovim različitim adaptacijama novonastalim društveno-političkim okolnostima u različitim zemljama. Činjenica da suštinski pomilovanje danas predstavlja „trn u oku” konceptu pravne države pravda se uglavnom „tradicionalnim karakterom“ ovog instituta i njegovom „efikasnošću“, jer se njime po pravilu premošćava jaz između prava i pravde, do koga u pojedinim slučajevima iz raznih razloga može da dođe. Kako stoji između prava i pravde, pomilovanje je takođe i veoma osetljivo ovlašćenje – ono je po svojoj prirodi podložno različitim zloupotrebama u svakom pravnom sistemu, te se u literaturi danas po pravilu insistira na njegovoj restriktivnoj i isključivo izuzetnoj primeni. Većevolucija instituta, koja će dovesti do pomenuti shvatanja, prolazila je kroz različite faze, koje su ostavile tragove vidljive u savremenim pojavnim oblicima pomilovanja u različitim pravnim sistemima (pravnoj suštini, logici i mehanizmima primene). Tako je danas pomilovanje, čak i ukoliko se njegova analiza ograniči samo na zemlje zapadne pravne tradicije, jedan od instituta koji je veoma teško obuhvatiti jedinstvenom definicijom, usled mnoštva suštinskih razlika i specifičnosti kakve se od države do države javljaju.

Posebnosti se ogledaju kako su obimu i sadržini ovog ovlašćenja, tako i u nadležnosti i procedurama za njegovo vršenje. U većini zemalja (ne i svim) pomilovanje je u rukama šefa države, ali u nekim od njih to ovlašćenje ostaje samo „mrtvo slovo na papiru“ jer ga *de facto* vrše drugi organi. Ono danas negde predstavlja jedno strogo kontrolisano, ograničeno sredstvo, u nekim zemljama se pak pretvara u kakav vanredni pravni lek (udaljivši se sasvim na taj način od svoje istorijske preteče u vidu poluge vršenja izvršne vlasti), dok u nekim drugim zemljama ono ostaje izuzetno moćno sredstvo vlasti kojime se mogu davati čak i „blanko oprosti“ određenom licu za neprecizirana, odnosno sva krivična dela koja je možda izvršilo u određenom vremenskom periodu ili se čak aktom jednog čoveka daje amnestija neodređenom krugu lica. Komparativno-pravni prikaz i analiza u ovom radu se zato fokusira na nekoliko država zapadne pravne tradicije, čija su rešenja u domenu instituta pomilovanja međusobno značajno različita, te se mogu posmatrati kao svojevrsni referentni modeli.

---

¹ Ovaj institut je bez sumnje postojao u vreme prvih hidrauličnih civilizacija, ali ima autora koji odlaze još dalje i (čini se opravdano) zastupaju stanovište da se neka forma pomilovanja sa ciljem ublažavanja strogih običajnih kazni primenjivala još u plemenskim, predcivilizacijskim društvima. – J. Goodrich, „The Use and Abuse of the Power to Pardon“, *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*, V.19/1920-1921, 335.

2. Srbija²

Prema članu 112 st. 1 tačka 7 Ustava Republike Srbije,³ pomilovanje jeste ovlašćenje predsednika Republike kao šefa države za koje se u literaturi ističe⁴ da predstavlja jedno od ovlašćenja u čvrstoj vezi sa ulogom predsednika kao organa kojim se „izražava državno jedinstvo Republike Srbije“, u smislu člana 111. Ustava RS). Ovo ustavno određenje dalje precizira Krivični zakonik Republike Srbije⁵ (dalje KZ RS), u kome je propisano, u članu 110 st. 1, da se pomilovanjem poimenično određenom licu daje oslobođenje od krivičnog gonjenja (abolicija) ili potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja kazne, zamenjuje izrečena kazna blažom kaznom ili uslovnom osudom, daje rehabilitacija, određuje kraće trajanje određene pravne posledice osude ili se ukidaju pojedine ili sve pravne posledice osude. Pomilovanjem se takođe može ukinuti ili odrediti kraće trajanje mere bezbednosti zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom i proterivanje stranca iz zemlje (član 110 st. 2 KZ RS). Postupak abolicije može pokrenuti samo ministar pravde, dok postupak za pomilovanje (u užem smislu) može pored ministra pokrenuti i osuđeno lice (odnosno u njegovo ime bračni drug i zakonom precizirani krug srodnika), shodno članu 5 st. 2 Zakona o pomilovanju.⁶ Molba osuđenog lica dostavlja se preko suda ministarstvu pravde, koje ga predsedniku države prosleđuje zajedno sa svim spisima, svojim mišljenjem i mišljenjem suda (član 8 u 10 Zakona o pomilovanju). Predsedniku Republike u donošenju odluke pomaže i Komisija za pomilovanja, čija ga mišljenja, kao i preporuke ministra pravde i suda, ne obavezuju. Predviđena procedura olakšava put zainteresovanim licima do predsednika, kao organa odlučivanja, ali ga ne ograničava, jer on može i sam, budući da ovlašćenje crpi direktno iz ustava, pokrenuti i doneti odluku o pomilovanju.

Predsedničko pravo pomilovanja je tako u Srbiji apsolutno i ne može biti napadano ni na koji način, pa ni sudski, ali ono pak ne dira u integritet sudske presude (ukoliko je reč o pomilovanju u užem smislu, jer kod aboli-

---

² Iako za nas razumljivo Republika Srbija kao zemlja domaćeg prava ima poseban značaj, ona je u istraživanje uključena prevashodno jer je njeno pozitivnopravno rešenje bitno drugačije od svih drugih navedenih, te u kontekstu ove teme može predstavljati model za sebe.

³ *Službeni glasnik RS*, br. 98/2006.

⁴ Na primer: R. Marković, „Moć i nemoć predsednika Republike Srbije“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 3-4/2004, 327; D. Simović, V. Petrov, *Ustavno pravo*, Beograd 2014, 228.

⁵ Krivični zakonik Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

⁶ *Službeni glasnik RS*, br. 49/95, 50/95.

cije do presude ni ne dolazi). Predsednik tako, kao šef države, organ izuzetno visokog legitimiteta i simbol državnog jedinstva, svojom odlukom o pomilovanju isključuje primenu pravnog poretka u odnosu na konkretno lice iz određenih razloga. U srpskoj krivičnopravnoj literaturi koja se ovom temom bavi (ustavnopravne gotovo i da nema), kao razlog za davanje pomilovanja uglavnom se navodi pružanje milosti (akt političke milosti)⁷, ali i korektivna funkcija, pa tako ima mišljenja da pomilovanje treba da bude „sigurnosni ventil za rešavanje problema u retkim atipičnim slučajevima, u kojima primena krivičnog prava i krivičnih sankcija nije opravdana i pravedna i donosi više štete nego koristi“.⁸ U Srbiji su u poslednjoj deceniji pomilovanja davana, između ostalih, i izuzetno istaknutim javnim ličnostima.⁹

3. Nemačka

U Nemačkoj je pravo pomilovanja (*Begnadigungsrecht*) podeljeno između saveznog (*Bundesebene*) i nacionalnog, tj. zemaljskog (*Landesebene*) nivoa vlasti. Nemački ustav u članu 60 stav 2 ovlašćuje predsednika da on „u pojedinačnom slučaju u ime savezne države daje pomilovanje“. Ovo njegovo pravo se odnosi samo na pravosnažne presude u krivičnim stvarima, odnosno na sankcije kaznenog karaktera¹⁰, zahteva premapotpis¹¹, a abolucija nije uključena u pravo pomilovanja. U carskoj Nemačkoj je ona bila dozvoljena, pa potom ukinuta u Vajmarskoj republici, da bi ponovo bila vraćena za vreme Trećeg rajha.¹² U posleratnoj (Zapadnoj) Nemačkoj je novim ustavom („Osnovni zakon“ - *Grundgesetz*) značajno oslabljena funkcija predsednika, koja se praktično svela na reprezentativnu funkciju, te je pravo abolucije ponovo izbačeno iz obima ovlašćenja predsedničkog pomilovanja.

Ustavom je predviđeno (čl. 60 st. 3) da predsednik svoje pravo da daje pomilovanje može delegirati. Tako je 1965. godine on jednim nalogom

⁷ E. Ćorović, *Sistem krivičnih sankcija Republike Srbije*, Novi Pazar 2015, 295. isto i N. Mrvić Petrović, *Krivično pravo – opšti deo*, Beograd 2014, 352.

⁸ Z. Stojanović, *Krivično pravo – opšti deo*, Beograd 2013, 380-381.

⁹ Npr. poznatog glumca Žarka Lauševića, osuđenog za ubistvo dva lica i ranjavanje trećeg u prekoračenju nužne odbrane, pomilovao je tako predsednik Boris Tadić, a predsednik Tomislav Nikolić je abolirao proslavljenog fudbalskog asa Dragana Džajića, https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=12&dd=29&nav_category=16&nav_id=569694, 13.8.2018; https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=08&dd=29&nav_category=16&nav_id=638712, 13.8.2018.

¹⁰ D. Hesselberger, *Das Grundgesetz – Kommentar für die politische Bildung*, Bonn 1996, 253.

¹¹ I. v. Münch, P. Kunig, *Grundgesetz Kommentar*, München 2012, 2728.

¹² H. Mangoldt, F. Klein, C. Starck, *Kommentar zum Grundgesetz*, München 2005, 1529.

(*Anordnung*) delegirao ovo ovlašćenje najvećim delom Ministarstvu pravde, uz ostavljenu mogućnost da nadležni ministar dalje, po svojoj oceni, ovo ovlašćenje delegira.¹³ Ova odluka pak ne znači da se nemački predsednik svog ovlašćenja trajno i odrekao. Javnosti je tako privukao pažnju slučaj kada je 2007. godine predsednik Horst Keler (Horst Köhler) odbio molbu za pomilovanje Kristijana Klara (Christian Klar), inače člana ozloglašene terorističke organizacije RAF, ali tek pošto je lično razgovarao sa njim.¹⁴

Razgraničenje nadležnosti na davanje pomilovanja između saveznih vlasti (predsednika) i vlasti države članica izvršeno je tako da predsednik daje pomilovanje samo onim učiniocima prema kojima je krivični postupak (od prve do poslednje instance) vođen na saveznom nivou.¹⁵ U praksi to znači da će, osim za učinioce nekoliko krivičnih dela poput izdaje ili terorizma (kao u navedenom slučaju Kristijana Klara), nadležne za odlučivanje o pomilovanju najčešće biti zemaljske vlasti, uglavnom ministri ili senat, koji po pravilu to ovlašćenje dalje prenose na javno (državno) tužilaštvo (*Staatsanwaltschaft*).¹⁶ U Nemačkoj se postavilo i pitanje da li se odluka o pomilovanju, kao akt izvršne vlasti, može sudski napadati. Savezni ustavni sud je 1969. godine presudio tesnom većinom odrečno, potvrdivši da se odluke o pomilovanju sudski ne mogu napadati, pravdajući takvu odluku činjenicom da pomilovanje predstavlja tradicionalan, svesno preduzet napad na načelo podele vlasti u Ustavu.¹⁷ Zato se u nemačkoj literaturi ističe da je pravo pomilovanja „strano telo u pravnoj državi“, koje je „u svojoj suštini nezasluzeno, nemerljivo i proizvoljno“¹⁸.

Pored redovnih načina pomilovanja, u Nemačkoj su posle rata i savezničke okupacione vojne snage u više talasa vršile pomilovanja nemačkih ratnih zločinaca. U promenjenim posleratnim okolnostima i sa sve većim zaoštavanjem odnosa sa Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika, ispravnost mnogih od tada datih pomilovanja je ostala upitna. Posebno su upečatljiva bila i u literaturi osporavana pomilovanja koja je tokom svog mandata 1951. godine dao američki visoki komesar za Nemačku Džon Mekloj (John McCloy), kada je, između ostalih, pomilovao

---

¹³ Anordnung des Bundespräsidenten über die Ausübung des Begnadigungsrechts des Bundes, <https://www.gesetze-im-internet.de/gno/BJNR015730965.html>, 13.8.2018.

¹⁴ *Tagesspiegel* od 7.5. 2007. <https://www.tagesspiegel.de/politik/raf-keine-gnade-fuer-christian-klar/844042.html>, 13.8.2018.

¹⁵ D. Belling, „Konstitutionalisierung des Begnadigungsrechts“, *Deutsch – Ungarisches Symposium* (Hrsg. Attila Badó), Potsdam 2018, 107-108.

¹⁶ *Ibid*, 106.

¹⁷ H. Mangoldt, F. Klein, C. Starck, 1530.

¹⁸ I. v. Münch, P. Kunig, 2724.

i nekoliko velikih industrijalaca: Fridriha Flika (Friedrich Flick), Alfrida Krupa (Alfried Krupp) i Martina Zandbergera (Martin Sandberger), koji su bili osuđeni za najteža dela, računajući i masovna ubistva.¹⁹ Martin Zandberger je, tako, na primer, prvobitno bio osuđen na smrtnu kaznu, jer je kao komandant ozloglašene *SS Einsatzgruppe* i komandant tajne policije bio odgovoran za masovna ubistva Jevreja u Baltičkim zemljama i za njihovu deportaciju u Aušvic. 1951. godine mu je smrtna kazna bila preinačena u kaznu doživotnog zatvora, da bi već 1958. godine bio pušten na slobodu – umro je u 98. godini života 2010. godine. Zato se u nemačkoj literaturi ističe da pomilovanje ima i svoju „tamnu stranu“.²⁰

4. Sjedinjene Američke Države

Čini se da u poređenju sa evropskim državama, u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) pomilovanje zauzima značajnije mesto kako u stručnim krugovima i literaturi, tako i u društvu uopšte. U jednom periodu istorije ono je bivalo (pre)često (zlo)upotrebljavano, njegov obim i sadržina su različito tumačeni, pa je ono stoga bilo i ostalo jedna od aktuelnih tema u američkoj naučnoj javnosti. Učestalost davanja pomilovanja se tokom istorije menjala, a ono je neretko, osim kao akt milosti, služilo kao sredstvo za ostvarivanje društveno – političkih ciljeva. Krajem XIX i početkom XX veka pomilovanja su tako u velikom broju davana raznim pobunjenicima, kao i dezerterima iz građanskog rata, kako bi ti ljudi bili ponovo integrisani u društvo²¹, dok se krajem XX i početkom XXI veka nekoliko puta dogodilo da predsednici daju pomilovanja, za koja postoji sumnja da su lično i koruptivno motivisana.²²

¹⁹ Više o ovome vidi: T. Schwartz, „Die Begnadigung deutscher Kriegsverbrecher“, *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte* 3/1990, 375-414.

²⁰ D. Belling, 38.

²¹ M. Colgate Love, „Reinventing the President’s Pardon Power“, *Federal Sentencing Reporter* 1/2007, 6. ; takođe vidi u: P. Rozenzweig, „Reflections on the Atrophying Pardon Power“, *The Journal of Criminal Law and Criminology* 1/2012, 579-599. Kod nas su 2010. godine, sa istim ciljem, amnestirani učinioci pojedinih krivičnih dela protiv Vojske Srbije (odnosno Jugoslavije i SCG) u periodu od 2000 – 2010. godine. – N. Mrvić Petrović, 352.

²² Tako se u literaturi, između ostalih, kao sumnjiva navode brojna pomilovanja koja su dali predsednici Džordž Buš (George Bush) stariji i Bil Klinton (Bill Clinton), koji je, primera radi, 2001. godine pomilovao izvesnog Marka Riča (Marc Rich), čija je pak supruga dala pozamašne donacije Klinton biblioteci i finansirala predizbornu kampanju za Senat Hilari Klinton (Hillary Clinton). – J. Menitove, „The Problematic Presidential Pardon – A Proposal for Reforming Federal Clemency“, *Harvard Law and Policy Review* 3/2009, 454.

Ustav SAD u članu 2 odeljak 2 ovlašćuje predsednika da daje pomilovanja i predviđa izuzetak u slučaju impičmenta (*impeachment*). Iako su SAD zemlja sa predsedničkim sistemom vlasti, predsednik ima pravo da pomiluje lice samo za krivično delo iz federalne nadležnosti, dok su za ona druga, u nadležnosti država članica, na davanje pomilovanja ovlašćeni njihovi guverneri. Pomilovanja guvernera svaka od država reguliše svojim pravom. Sva ova rešenja su, međutim, danas uglavnom veoma slična i međusobno se razlikuju samo po određenim mehanizmima koji treba da služe smanjenju zloupotrebe i korupcije (sistemi raznih odbora za pomilovanje, čije su preporuke najčešće neobavezujuće za guvernera).²³ Određeni broj država pak zahteva odobrenje zakonodavnog tela ili je davanje pomilovanja u potpunosti prepušteno posebnom odboru.²⁴ Opisane mere uvedene su zato što istorija "pamti", sa jedne strane, mnogobrojne zloupotrebe ovlašćenja za davanje pomilovanja, a sa druge, jednostavno prekomerno raširenu primenu instituta, iako ne uvek koruptivno motivisanu, koja je počela da dovodi u pitanje pravičnost samog pravnog sistema. Početkom XX veka je tako suviše ekstenzivno praktikovanje navedenog ovlašćenja rezultiralo na kraju obavezom da razlozi pomilovanja moraju biti obrazloženi (mada su u praksi ta obrazloženja po pravilu izostajala).²⁵ Guverneri su tako u znatnoj meri dezavuisali sudove, koji su onda otpočeli sa praksom da pravosnažne presude donose posle velikih državnih i hrišćanskih praznika, poput Božića, jer su guverneri pre tih praznika davali (suviše) veliki broj pomilovanja.²⁶

Pomilovanje predsednika SAD je izuzetno široko i snažno sredstvo, i pored toga što je omeđeno federalnom nadležnošću i ustavnim ograničenjem primene ukoliko je reč o impičmentu. Ono se javlja u dva svoja osnovna vida kao *pardon*, tj. oslobođenje od izdržavanja kazne i abolicija, i *clemency*, tj. umanjenje kazne, a njihovi modaliteti su veoma raznovrsni, te uključuju i uslovno pomilovanje, kao i pomilovanje kojim se potpuno briše postojanje presude (u našem pravu su oba modaliteta nemoguća).²⁷ Posebnu specifičnost čini mogućnost predsednika SAD da u formi pomilovanja praktično izvrši amnestiju, tj. da se pomilovanje ne odnosi na konkretno lice, već na neodređeni broj lica. Tako je predsednik

---

²³ *Ibid*, 455-456.

²⁴ *Ibid*.

²⁵ J. Barnett, „The Grounds of Pardon“, *American Law Review*, vol. 61, 1927, 695.

²⁶ *Ibid*, 696-701.

²⁷ Više o uslovnom pomilovanju predsednika SAD vidi u: H. Krent, „Conditioning the President’s Conditional Pardon Power“, *California Law Review* 6/2001, 1665-1720.

Džimi Karter (Jimmy Carter) 1977. godine pomilovao sve one koji su u periodu od 1964–1973. godine izbegli mobilizaciju za rat u Vijetnamu.²⁸ Još jedna specifičnost predsedničkog pomilovanja u SAD, potpuno strana evropskim zemljama, jeste mogućnost da se jednom licu oproste sva dela u nekom periodu putem opšte formulacije: „da mu se oproste sva dela koja je možda učinio od ... do“. Upravo takvu formulaciju je imalo pomilovanje koje je predsednik Džerald Ford (Gerald Ford) dao svom prethodniku Ričardu Niksonu (Richard Nixon) 1974. godine (neposredno posle afere Votergejt, pretnje impičmentom i na kraju davanja ostavke) zaštitivši ga na taj način od bilo čega što bi mu se moglo staviti na teret u navedenom periodu.²⁹ Nameće se pitanje na koje odgovor ostaje nejasan: šta bi se hipotetički dogodilo ukoliko bi se naknadno ispostavilo da je Nikson izvršio niz najtežih krivičnih dela, nevezanih za politiku i aferu Votergejt?

Obim i sadržina pomilovanja u SAD nisu jasno omeđeni, kako je to slučaj u evropskim državama, rešenja su elastična i stoga često predstavljaju predmet tumačenja. Tako se postavilo pitanje da li predsednik može i sebe da pomiluje. Mišljenje Ministarstva pravde SAD (*United States Department of Justice*) potvrdilo je da predsednik ipak ne može sebe pomilovati, jer ne može biti sudija u sopstvenom slučaju.³⁰ Isto pitanje je sada, za vreme administracije Donalda Trampa (Trump) ponovo aktuelizovano³¹. Teorijski, međutim, ne postoje pravne prepreke da se predsednik proglasi privremeno sprečenim za vršenje funkcije, te da ga zamenik predsednika (*vice president*) pomiluje kao vršilac dužnosti, posle čega bi se ovaj vratio na dužnost, ali se takva situacija do sada nije dogodila. Konačno, praksa u SAD je jedno vreme podrazumevala da se pomilovanje odnosi samo na lica koja su pravosnažno osuđena, ali je na

²⁸ Originalan tekst pomilovanja – *New York Times* (22.1.1977.g.), <https://www.nytimes.com/1977/01/22/archives/texts-of-documents-on-the-pardon.html>; 13.8.2018.

²⁹ Vidi više: W. Duker, „The President’s Power to Pardon – A Constitutional History“, *William and Mary Law Review*, 3/1977, 530-533; L. Kalman, „Gerald Ford, The Nixon Pardon and the Rise of the Right“, *Cleveland State Law Review*, 1/2010, 349-366. Originalan tekst pomilovanja datog Ričardu Niksonu (skenirano) dostupan na: <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/0204/1511854.pdf>; 13.8.2018.

³⁰ Mišljenje nadležnog ministarstva nije obavezujuće, ali svojim autoritetom vrši određeni uticaj. Objavljeno je 5. avgusta 1974. godine, svega četiri dana pre podnošenja ostavke predsednika Ričarda Niksona (inače ta ostavka, koja je bila način da se izbegne gotovo siguran impičment kao posledica Votergejt afere, do danas jeste jedina ostavka jednog šefa SAD). Tekst mišljenja: <https://www.justice.gov/file/20856/download>, 13.8.2018.

³¹ <https://www.cnn.com/2018/06/04/trump-i-have-the-absolute-right-to-pardon-myself.html>, 13.8.2018.

kraju (takođe posle pomilovanja Niksona) ipak preovladalo mišljenje da pomilovanje predsednika SAD uključuje i aboliciju.³²

U američkoj literaturi se, uprkos raznim kontroverzama i zloupotrebama pomilovanja, do nedavno često isticalo kako ovaj institut „atrofira“ jer se njegova primena sve više smanjuje, te da bi iz kriminalno – političkih razloga trebalo povećati broj pomilovanih lica.³³ Najnoviji razvoj događaja je upravo i otišao u tom smeru, jer je svega nekoliko godina posle objavljivanja tekstova ovih autora predsednik Barak Obama (Barack Obama) postigao rekord u broju pomilovanih lica. Čak 1715 američkih zatvorenika je pomilovano umanjnjem kazne (*clemency*) tokom njegovog mandata, od čega čak 330 lica poslednjeg dana vršenja predsedničke funkcije, čemu treba pridodati i 212 lica koja su potpuno oslobođena kazne.³⁴ Ovo jeste jasan pokazatelj da je institut pomilovanja daleko od atrofiranja u Americi, te da je sledstveno tome i sa naučne strane ovo pitanje u SAD još uvek vrlo aktuelno.

5. Krunske zemlje Komonvelta

Krunske zemlje Komonvelta (*Commonwealth realms*) jesu države u kojima je engleska kraljica Elizabeta II zvanično monarh, tj. šef države. Ima ih trenutno 16, sve pripadaju Komonveltu nacija (*Commonwealth of Nations*), a najveće i najznačajnije od njih su Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske (UK), Kanada, Australija i Novi Zeland, na čijim zakonodavstvima ćemo se, za potrebe ovog rada, zadržati. Kako, za razliku od drugih članica Komonvelta nacija, krunske zemlje nemaju „svog“, posebnog šefa države (ne računajući ovde UK naravno), to se manifestuje i na određenju i vršenju prava pomilovanja u njima.

U UK, kao ustavnoj parlamentarnoj monarhiji, kraljica danas vrši samo ceremonijalnu funkciju, dok su sva izvršna ovlašćenja preneti na druge državne organe. Tako je i pravo pomilovanja (*the royal prerogative of mercy*³⁵) danas samo deklarativno u rukama engleske kraljice,

³² J. Menitove, 452-453.

³³ Npr: P. Rozenzweig, 602; J. Menitove, 460; P. Ruckman, „Preparing the Pardon Power for the 21st Century“, *University of St. Thomas Law Journal* 3/2016, 446-448.

³⁴ <https://www.justice.gov/pardon/clemency-statistics>, 13.8.2018.

³⁵ *Royal prerogatives* jesu ovlašćenja engleskog monarha preostala iz vremena kada je on direktno vršio vlast. Danas ih vrše nadležna ministarstva ili monarh, uz brojna ograničenja i neophodne saglasnosti/preporuke ministara. – T. Pool, „United Kingdom – The Royal Prerogative“, *International Journal of Constitutional Law* 1/2010, 146.

jer ga ona može vršiti samo po savetu nadležnog organa (koji *de facto* sam donosi odluku).³⁶ Za pomilovanja u Engleskoj i Velsu je nadležan Državni sekretar ministarstva pravde, u Škotskoj su to (u skladu sa *Scotland Act* iz 1998. godine) ministri škotske vlade, a u Severnoj Irskoj – državni sekretar Severne Irske.³⁷ Razlikuju se dve vrste pomilovanja - *free pardon*, koji podrazumeva oslobođenje od kazne i *conditional pardon*³⁸ kod koga se jedna kazna zamenjuje drugom (najviše je korišćeno pre ukidanja smrtne kazne, za njenu zamenu doživotnim zatvorom).³⁹ Podnosilac je po pravilu sam osuđenik (kao i krug lica koja ga mogu podneti u njegovo ime, poput rođaka, supružnika i slično), ali postoji mogućnost i da nadležni organ (po savetu ministra) sam pokrene postupak.⁴⁰ Pomilovanje se u UK daje uglavnom kada postoje određeni razlozi zbog kojih kazna ne treba (više) da se izvrši, a postoji i mogućnost da se pomilovanje da i pre okončanja postupka (abolicija).⁴¹ Sporno je i u teoriji i praksi i različito je tumačeno da li pomilovanja podležu sudskoj kontroli u UK. U literaturi se sreće ocena da ona postoji, ali da je uslovljena i ograničena u obimu.⁴²

Za razliku od SAD, u UK pomilovanje igra daleko manju ulogu, a broj zahteva i odobrenih pomilovanja je posebno opao od kada je 1997. godine počela sa radom Komisija za reviziju krivičnih slučajeva (*Criminal Cases Review Commission*), koja, kao nezavisno telo, ima nadležnost da još jednom prouči slučaj zainteresovanog podnosioca zahteva, te da ga vrati sudovima na ponovno odlučivanje ukoliko konstatuje povredu prava.⁴³ Međutim, javnost je 2014. godine uznemirilo saznanje o sasvim izvesnim zloupotrebama pomilovanja, jer se ispostavilo da su za vreme vlade Tonija Blera (Tony Blair) upravo pomilovanja (posle neuspešnog pokušaja amnestije) bila sastavni deo političkog namirivanja IRA terorista, među kojima je bilo osumnjičenih, optuženih i osuđenih (u bekstvu) za učinjena najteža krivična dela. Postavilo se ne samo pitanje moralne i političke ispravnosti takvog čina, već i zabrinjavajuće

³⁶ O evoluciji pomilovanja u Engleskoj vidi više: S. Grupp, „Some Historical Aspects of Pardon in England“, *The Americal Journal of Legal History* 1/1963, 51-62.

³⁷ Ministry of Justice, *Review of the Executive Royal Prerogative Powers*, 2009, 15, www.peerage.org/genealogy/royal-prerogative.pdf, 13.8.2018.

³⁸ Ne treba ga mešati sa istoimenim institutom koji postoji u SAD. Vidi fusnotu 28.

³⁹ Ministry of Justice, 15.

⁴⁰ K. Yugdeep, *Pardoning Powers of President and Governor in India: A Critical Study*, Chandigahr 2014, 215, doktorska disertacija, <http://hdl.handle.net/10603/88142>, 13.8.2018.

⁴¹ *Ibid*, 214.

⁴² *Ibid*, 221-224.

⁴³ Criminal Cases Review Commission, <https://ccrc.gov.uk/about-us/>, 13.8.2018.

činjenice da javnost godinama nije sa ovime bila upoznata, jer ne postoji obaveza objavljivanja „kraljičinih“ pomilovanja.⁴⁴

Po izvršenim kolonizacijama Britanija je prenosila u novim teritorijama vršenje nadležnosti šefa države na (kraljevske) guvernere, koji u odsustvu engleskog monarha vrše njegova ovlašćenja.⁴⁵ U Kanadi tako funkciju šefa države vrši guverner (*Governor General of Canada*), mada je on, kao i engleski monarh, danas lišen političke moći i ima čisto ceremonijalnu funkciju. U pravu davanja pomilovanja on je po pravilu vezan preporukom ministra za javnu bezbednost, ili nekog drugog ministra, koji su takođe ovlašćeni za pokretanje postupka.⁴⁶ Odbor za uslovni otpust (*Parole Board of Canada*) u ovim slučajevima ima zadatak da ispita podneti zahtev i da ga vrati ministru zajedno sa svojom preporukom. Pomilovanje se može, kao i u Engleskoj, sastojati iz potpunog oslobađanja izdržavanja kazne ili preinačenja kazne, a sve odluke o pomilovanju su danas podložne sudskoj kontroli.⁴⁷ Zanimljivo je, a i važno istaći (jer dolazi do terminološke zabune) da se pomilovanje, u smislu o kome je u ovom radu reč, u Kanadi označava sa *Royal prerogative of mercy*, dok uobičajen engleski termin za pomilovanje *pardon* u Kanadi označava brisanje osude iz krivične evidencije, po posebnim uslovima i postupku, za šta je takođe zadužen (kao i za obradu predmeta i predlog ministru kod „pravog“ pomilovanja) odbor za uslovni otpust.⁴⁸

U Australiji i na Novom Zelandu je situacija slična kao u Kanadi. Po članu 61. ustava Australije, Generalni guverner (*Governor General*) je nosilac izvršne vlasti u ime engleske kraljice. On je ovlašćen da, pošto je Australija složena država, odlučuje o pomilovanjima na federalnom nivou (pri čemu se mora savetovati sa državnim tužiocem - na Novom Zelandu guverner to čini sa ministrom pravde), dok je državnim guvernerima ostavljena nadležnost za davanje pomilovanja na državnom nivou.⁴⁹ Sadržina pomilovanja i mogućnosti pomilovanja su veoma slični kao u

⁴⁴ <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/10666040/Escaped-IRA-terrorists-handed-Royal-pardons-as-part-of-peace-deal.html>, 13.8.2018.

<https://commonslibrary.parliament.uk/home-affairs/justice/royal-prerogative-of-mercy-a-question-of-transparency/>, 13.8.2018.

⁴⁵ J. Menitove, 449.

⁴⁶ K. Yugdeep, 241.

⁴⁷ L. Sossin, „The Rule of Law and the Justiciability of Prerogative Powers: A Comment on *Black v. Chrétien*“, *McGill Law Journal/ Revue de droit de McGill* 2/2002, 442.

⁴⁸ K. Yugdeep, 238.

⁴⁹ https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/FlagPost/2012/September/Justice_beyond_law_clemency_and_the_Royal_Prerogative_of_Mercy, 13.8.2018.

Kanadi, sa tom razlikom što u Australiji nije dozvoljeno sudsko pobijanje odluke o pomilovanju.⁵⁰ Na Novom Zelandu i u Australiji guverneri mogu na sličan način da, pored klasičnih načina pomilovanja, na zahtev podnosioca odgovore vraćanjem sudu predmeta na ponovno odlučivanje. Time se ovo ovlašćenje odaljuje od klasičnog shvatanja pomilovanja kao davanja milosti, apostrofira se njegova korektivna funkcija i praktično se ono u ovom slučaju pretvara u svojevrsni vanredni pravni lek.⁵¹

6. Švajcarska

Švajcarska je država sa specifičnim oblikom vlasti koji se u literaturi obično označava kao direktorijalni, sa federalnim poretom.⁵² Predsednik države nije zaseban organ, kako je to slučaj u drugim evropskim državama, već ovu funkciju vrši predsedavajući Saveznog saveta (*Bundesrat*), sedmočlanog izvršnog organa nalik vladi (vlada i predsednik države su u Švajcarskoj jedan organ). Predsednik saveznog saveta je samo *primus inter pares*, menja se na svakih godinu dana, vrši donekle reprezentativnu funkciju⁵³, ali dakle ne predstavlja šefa države (već je to kolektivno – Savezni savet)⁵⁴. U nadležnosti predsednika Saveznog saveta, kao i nadležnosti Saveznog saveta uopšte ne ulaze ovlašćenja vezana za pomilovanje, što predstavlja jedan od eklatantnih primera gde pomilovanje nije vezano za funkciju šefa države.

Ustav Švajcarske iz 1999. godine pominje pomilovanje u članovima 157 i 173 kao ovlašćenje parlamenta o kome oba doma, Nacionalno veće (*Nationalrat*) i Veće naroda (*Ständerat*) odlučuju na zajedničkom zaseda-

⁵⁰ F. Wheeler, „Judicial Review of Prerogative Power in Australia: Issues and Prospects“, *Sydney Law Review* 4/1992, 453.

⁵¹ J. Finn, „John James Meikle and the Problem of the Wrongly Convicted: An Enquiry into the History of Criminal Appeals in New Zealand“, *VUW Law Review*, 3/2010, 522. vidi i: S. Milne, „The Second or Subsequent Criminal Appeal, the Prerogative of Mercy and the Judicial Inquiry: the Containing Advance of Post-Conviction Review“, *Adelaide Law Review* 1/2015, 211-240.

⁵² Đ. de Vergotini, *Uporedno ustavno pravo*, Beograd 2015, 701.

⁵³ Predsednik Švajcarske predstavlja državu u zemlji i inostranstvu, ali na nešto drugačiji način nego što je to slučaj u drugim zemljama. Naime, kada je reč o zvaničnim posetama, može ih činiti on, ali i bilo koji drugi član Saveznog saveta, dok se prilikom dolaska stranih zvaničnika ceo Savezni savet ponaša kao domaćin. Treba istaći i da je uopšte novijeg datuma praksa da predsednik predstavlja državu prilikom poseta stranim zemljama. Ona datira od devedesetih godina XX veka, dok se ranije ovakve posete uglavnom nisu praktikovale. – D. Bruhl-Moser, *Die schweizerische Staatsleitung im Spannungsfeld von nationaler Konsensfindung, Europäisierung und Internationalisierung*, Bern 2007, 692-693.

⁵⁴ Đ. de Vergotini, 704.

nju, tj. plenarnoj sednici (*Vereinigte Bundesversammlung*). Parlament nije pak jedini nadležan za odlučivanje o pomilovanju, već je zadužen za pomilovanja učinilaca krivičnih dela koja su propisana saveznim Krivičnim zakonom, tj. ona za koja je presudu doneo savezni sud dok je, prema članu 381 Krivičnog zakona Švajcarske, za ostala dela nadležnost poverena kantonalnim vlastima, tačnije kantonalnim savetima (*Kantonsrat*). Ovakvo rešenje da o pomilovanju odlučuju sa podeljenom nadležnošću isključivo kolegijalni organi je jedinstveno u uporednom pravu i interesantno sa stanovišta legitimiteta i pravne prirode ovih odluka. U svojoj ustavnopravnoj suštini, on je nesličan pomilovanju u drugim zemljama i predstavlja svojevrsno *sui generis* rešenje.

Interesantno je i da opisani sistem ima dugu tradiciju – isto rešenje je bilo prisutno i u prethodnom ustavu iz 1874. godine, tako da se pravo pomilovanja u Švajcarskoj zapravo za 150 godina nije značajno promenilo.⁵⁵ U javnosti se pak ističe da se ovo pravo malo koristi, tj. da je upadljivo mali broj zahteva, od kojih još manji broj biva usvojen, te da je politika davanja pomilovanja neujednačena između kantona.⁵⁶

7. Rusija

U Ruskoj Federaciji je predsednik šef države, a ruski ustav mu u članu 89, stav 3 daje pravo da vrši pomilovanja (*помилование*). Krivični zakonik pak u članu 85 određuje bliže da se pomilovanje može sastojati iz oslobođenja od izdržavanja kazne, njenog skraćivanja ili zamene blažom kaznom, odnosno brisanja osude licu koje je kaznu izdržalo. U literaturi se ističe da je institut pomilovanja u Rusiji prilično ograničene sadržine i pravnog dejstva, jer se ograničava samo na kazne, a ne i na druge vrste krivičnih sankcija (uslovnu osudu, mere bezbednosti itd.).⁵⁷ Navedena formulacija Krivičnog zakonika takođe isključuje primenu abolicije, ali kako Ustav to pitanje ostavlja otvorenim, ima mišljenja da je u pitanju neusklađenost, tj. da ustav to podrazumeva, te da bi izmenama Krivičnog zakonika u Rusiji trebalo dozvoliti i aboliciju kao vid predsedničkog pomilovanja.⁵⁸

⁵⁵ Vidi npr: C. Stooß, *Der Grundzüge des schweizerischen Strafrechts*, Basel 1892, 450-462 i E. Hafer, *Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts*, Berlin 1926, 400-406.

⁵⁶ <https://www.plaedoyer.ch/artikel/d/kaum-chancen-auf-eine-begnadigung/>, 13.8.2018.

⁵⁷ D. Jovašević, Z. Stevanović, *Amnestija i pomilovanje u krivičnom pravu*, Beograd 2008, 156.

⁵⁸ P. V. Korobov, „K voprosu ob amnestii i pomilovanii“, *Vestnik Nižegorodskogo universiteta im. N.I. Lobačeskogo (Serija Pravo)* 1/2002, 236.

Inače, 1992. godine bila je osnovana posebna komisija za pomilovanja na nivou cele Rusije. Predsednička komisija za pomilovanja (*Президентская комиссия по помилованию*) imala je zadatak da prouči podnete zahteve, te da predsedniku o njima dostavi svoje mišljenje i preporuke. Ono što je zanimljivo jeste da su ovo petnaestočlano telo činili ne (samo) stručnjaci, već i ugledni građani različitih profila, umetnici, pisci i dr.⁵⁹ Na taj način se pomilovanju, kao aktu milosti šefa države, na izvestan način davao jedan širi društveni legitimitet. Ukazom predsednika iz 2001. godine⁶⁰ pomenuta komisija je raspuštena, a njenu funkciju su preuzele regionalne komisije za pomilovanja.

Poslednjih decenija je došlo do drastičnog smanjenja primene instituta pomilovanja u Rusiji. Devedesetih godina je godišnje bivalo pomilovano više hiljada lica, da bi posle 2000. godine došlo do značajne promene državne politike po ovom pitanju, te predsedničko pomilovanje danas predstavlja zaista izuzetnu meru – dobija ga u proseku svega oko desetak lica godišnje.⁶¹ Ovakva novouspostavljena, restriktivna praksa je više u duhu vladajućih stavova javnog mnjenja, jer se na institut pomilovanja u Rusiji tradicionalno uglavnom ne gleda sa odobravanjem. U literaturi se tako slikovito ističe da stara, skeptična ruska izreka „pomilovati zlog čoveka znači kazniti dobrog čoveka“ (*„Злодея помиловать – доброго человека покарать“*) u narodu važi i danas, ali da je pomilovanje ipak korisno sredstvo.⁶²

8. Zaključak

Pregled i analiza navedenih modela pomilovanja pokazuje svu šarenolikost pojava oblika ovog instituta. Iako u svim ispitivanim zakonodavstvima pomilovanje vuče koren iz iste pravne tradicije, evolucija instituta je bila različita i dovela do toga da danas pomilovanje ima sasvim drugačiju pravnu prirodu u Nemačkoj, na primer, u odnosu na Srbiju, ili u Australiji u odnosu na SAD. Interesantno je da značajne razlike postoje i u okviru same pravne porodice, evropsko-kontinentalne ili

⁵⁹ A. Novak, *Comparative Executive Clemency - The Constitutional Pardon Power and the Prerogative of Mercy in Global Perspective*, New York 2016, 10. Ovaj autor previđa činjenicu da pomenuta komisija više nije u funkciji.

⁶⁰ Tekst ukaza dostupan na: <http://base.garant.ru/12125251/>, 13.8.2018.

⁶¹ S. V. Semendjaeva, Stanovljenje i razvitie instituta pomilovanja v Rosii, <http://credonew.ru/content/view/1028/65/>, 13.8.2018.

⁶² P. V. Korobov, 235.

anglosaksonske pravne tradicije. Po pitanju nosioca ovlašćenja, pomilovanje je tako u SAD, Srbiji i Rusiji i dalje akt vlasti i to šefa države, koji ovo ovlašćenje sam i vrši (obim ovlašćenja se u ovim državama pak značajno razlikuje), ali je zato u Švajcarskoj vršenje pomilovanja u rukama zakonodavne vlasti (a ne Saveznog saveta, kako bi se moglo očekivati). Pravna priroda instituta se takođe veoma različito shvata, pa je tako pomilovanje snažno političko sredstvo u rukama predsednika SAD i *de facto* premijera Engleske, koji tim ovlašćenjem postižu očigledne i važne političke ciljeve, dok se u Australiji i na Novom Zelandu institut pomilovanja pretvara u kakav kvazi vanredni pravni lek uspostavljajući neku vrstu dodatne sudske instance. Mogućnost sudske kontrole odluka o pomilovanju, kakva postoji u UK i Kanadi, kao i mogućnost da se daju amnestije pomilovanjem (SAD), značajno menja pravnu prirodu ovog instituta, te ima za posledicu promenu klasične ravnoteže u sistemu podela vlasti. Poseban politički, ali i krivičnopravni značaj ima mogućnost davanja abolicije, kakvo rešenje postoji i u Srbiji. Od još većeg političkog značaja jeste mogućnost davanja „blanko“ abolicije u SAD, što, kao rešenje, predstavlja svojevrsni presedan u novijoj uporednoj pravnoj istoriji.

S obzirom na ograničeni obim rada, istraživanje je moralo da se ograniči na opis najvažnijih karakteristika i ključnih razlika u regulativi instituta pomilovanja u izabranim zakonodavstvima kontinentalne i anglosaksonske pravne tradicije, ali, i tako sumarno, pokazuje da je teško pronaći univerzalno prihvatljivu definiciju pomilovanja i generalizacijom izvući zaključke o pravnoj prirodi navedenog instituta, kao retko kog ustavnopravnog instituta. Pomilovanje je tako najbolje posmatrati u kontekstu konkretnog pravnog sistema. Analizom regulative instituta pomilovanja u nekoj zemlji se zato dobija dobar uvid u karakteristike sistema vlasti te države, kao i u njihov međusobni odnos, iz jednog ugla koji je u našoj pre svega ustavnopravnoj nauci nepravedno zapostavljen.

Literatura

- Barnett J., *The Grounds of Pardon*, *American Law Review*, vol. 61, 1927.
- Belling D., „Konstitutionalisierung des Begnadigungsrechts“, *Deutsch – Ungarisches Symposium* (Hrsg. Attila Badó), Potsdam 2018.
- Bruhl-Moser D., *Die schweizerische Staatsleitung im Spannungsfeld von nationaler Konsensfindung, Europäisierung und Internationalisierung*, Bern 2007.

- Colgate Love M., „Reinventing the President’s Pardon Power“, *Federal Sentencing Reporter*, 1/2007.
- Ćorović E., *Sistem krivičnih sankcija Republike Srbije*, Novi Pazar 2015.
- Duker W., „The President’s Power to Pardon – A Constitutional History“, *William and Mary Law Review*, 3/1977.
- Finn J., „John James Meikle and the Problem of the Wrongly Convicted: An Enquiry Into the History of Criminal Appeals in New Zealand“, *VUW Law Review*, 3/2010.
- Goodrich J., „The Use and Abuse of the Power to Pardon“, *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*, v.19/1920-1921.
- Grupp S., „Some Historical Aspects of Pardon in England“, *The American Journal of Legal History*, 1/1963.
- Ernst H., *Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts*, Berlin 1926.
- Hesselberger D., *Das Grundgesetz – Kommentar für die politische Bildung*, Bonn 1996.
- Jovašević D., Stevanović Z., *Amnestija i pomilovanje u krivičnom pravu*, Beograd 2008.
- Kalman L., „Gerald Ford, The Nixon Pardon and the Rise of the Right“, *Cleveland State Law Review*, 1/2010.
- Korobov P. V. , „K voprosu ob amnestii i pomilovanii“, *Vestnik Nižegorodskogo universiteta im. N.I. Lobačeskogo (Serija Pravo)* 1/2002 (Коробов П. В., „К вопросу об амнистии и помиловании“, *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского (Серия Право)*, 1/2002).
- Krent H., „Conditioning the President’s Conditional Pardon Power“, *California Law Review*, 6/2001.
- Mangoldt H., Friedrich Klein, Christian Starck, *Kommentar zum Grundgesetz*, München 2005.
- Marković R., „Moć i nemoć predsednika Republike Srbije“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 3-4/2004.
- Menitove J., „The Problematic Presidential Pardon – A Proposal for Reforming Federal Clemency“, *Harvard Law and Policy Review*, 3/2009.
- Milne S., „The Second or Subsequent Criminal Appeal, the Prerogative of Mercy and the Judicial Inquiry: the Containing Advance of Post-Conviction Review“, *Adelaide Law Review*, 1/2015.
- Mrvić Petrović N., *Krivično pravo – opšti deo*, Beograd 2014.
- Münch I., Kunig P., *Grundgesetz Kommentar*, München 2012.
- Novak A., *Comparative Executive Clemency - The Constitutional Pardon Power and the Prerogative of Mercy in Global Perspective*, New York 2016.
- Pool T., „United Kingdom – The Royal Prerogative“, *International Journal of Constitutional Law*, 1/2010.

- Rozenzweig P., „Reflections on the Atrophying Pardon Power“, *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 1/2012.
- Ruckman P., „Preparing the Pardon Power for the 21st Century“, *University of St. Thomas Law Journal*, 3/2016.
- Schwartz T., „Die Begnadigung deutscher Kriegsverbrecher“, *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 3/1990.
- Simović D., Petrov V., *Ustavno pravo*, Beograd 2014.
- Sossin L., „The Rule of Law and the Justiciability of Prerogative Powers: A Comment on Black v. Chrétien“, *McGill Law Journal/ Revue de droit de McGill*, 2/2002.
- Stojanović Z., *Krivično pravo – opšti deo*, Beograd 2013.
- Stoß C., *Der Grundzüge des schweizerischen Strafrechts*, Basel 1892.
- de Vergotini Đ., *Uporedno ustavno pravo*, Beograd 2015.
- Wheeler F., „Judicial Review of Prerogative Power in Australia: Issues and Prospects“, *Sydney Law Review*, 4/1992.

Internet izvori

- Ministry of Justice (Governance of Britain), *Review of the Executive Royal Prerogative Powers*, 2009. ; www.peerage.org/genealogy/royal-prerogative.pdf
- Semendjaeva S. V., Stanovlenie i razvitie instututa pomilovanija v Rosii (Семендяева С. В., Становление и развитие института помилования в России), <http://credonew.ru/content/view/1028/65/>.
- Yugdeep K., *Pardoning Powers of President and Governor in India: A Critical Study*, Chandigahr, 2014, doktorska disertacija ; <http://hdl.handle.net/10603/88142>

Miroslav Đorđević, LL.M.

Research associate

Institute of Comparative Law, Belgrade

THE PARDON POWER IN COMPARATIVE PERSPECTIVE

Summary

Pardon is an institute that maintains certain archaic characteristics in its modern form and possesses, as a consequence of its long evolution, a number of specifics that are found in legal systems around the world, both in the terms of its legal nature as well as in mechanisms of its realization. In this paper, several legal systems of the Western legal tradition, which could be considered as pardon models, are analyzed. Although almost every country today has some particular characteristics on its own in the domain of this institute, the models of Serbia, Germany, USA, Commonwealth realms (United Kingdom, Canada, Australia and New Zealand), Switzerland and Russia all express the number of more distinctive differences by various criteria. Their use as a basis for further comparison could also help explaining the regulations of the domain of the pardon institute in other countries of Western legal traditions and broader. Also, by looking at the set of specifics of the aforementioned models, a clearer picture of the institute of pardon in general is obtained. The focus of the analysis in this work was primarily placed on the legal key points of pardon, viewed mostly from the constitutional law perspective, and to a certain extent from the criminal law point of view.

Keywords: Pardon, Clemency, Royal Prerogative of Mercy, Comparative Law, Constitutional Law, Criminal Law.